OPIÐ BRÉF

Íslenskt skattfé á ekki að styðja brot gegn réttindum launafólks

Amazon, opinber innkaup og ábyrgð íslenskra stjórnvalda

Reykjavík, 20. nóvember 2026

Til ríkisstjórnar Íslands, fjármála- og efnahagsráðherra og þeirra opinberu aðila sem annast innkaup á þjónustu Amazon og Amazon Web Services (AWS).

Við undirrituð lýsum yfir þungum áhyggjum af viðskiptum íslenskra stjórnvalda við Amazon og dótturfélag þess, Amazon Web Services (AWS), í ljósi alvarlegra ásakana og niðurstaðna um brot fyrirtækisins gegn grundvallarréttindum launafólks víða um heim.

Alþjóðasamtök launafólks, UNI Global Union, birtu 19. nóvember 2026 opið bréf sem leiðtogar 32 stéttarfélaga frá 19 löndum standa að. Þar eru stjórnvöld hvött til að endurskoða opinber viðskipti við Amazon og AWS vegna framgöngu fyrirtækisins gagnvart starfsfólki og stéttarfélögum.

Við tökum undir þá grundvallarafstöðu að opinberir fjármunir eigi ekki að renna til fyrirtækja sem brjóta gegn grundvallarréttindum launafólks. Stjórnvöld bera ábyrgð á að tryggja að opinber innkaup samræmist þeim réttindum og gildum sem samfélagið byggir á.

Íslenska ríkið reiðir sig á þjónustu Amazon

Í svari heilbrigðisráðherra við fyrirspurn á Alþingi um stafrænt fullveldi Íslands, þingskjali 1320 á 157. löggjafarþingi, kemur fram að Stafrænt Ísland nýti þjónustu Amazon Web Services við rekstur Ísland.is.

Samkvæmt svarinu fara gagnagrunnar og gagnavinnsla Stafræns Íslands að miklu leyti fram í AWS-skýjaþjónustu á Írlandi og í Svíþjóð. Amazon Írland er jafnframt tilgreint sem þjónustuveitandi vegna AWS-þjónustu og nafnaþjóna Ísland.is.

Þessar upplýsingar staðfesta að Amazon gegnir mikilvægu hlutverki í rekstri stafrænnar opinberrar þjónustu hér á landi.

Í svarinu kemur einnig fram að stjórnvöld séu meðvituð um áhættu sem fylgir því að verða um of háð einstökum erlendum tækniþjónustuveitendum. Stjórnvöld telja núverandi fyrirkomulag þó bjóða upp á mikilvæga öryggiskosti og vísa meðal annars til skuldbindinga um gagnavistun innan Evrópu.

Við teljum mikilvægt að tæknilegt öryggi, rekstrarhagkvæmni og gagnavernd séu metin samhliða því hvort fyrirtæki sem njóta viðskipta við íslenska ríkið virði grundvallarréttindi launafólks.

Þetta vekur jafnframt spurningar um hversu umfangsmikil viðskipti íslenska ríkisins við Amazon eru, hvaða skilyrði gilda um þau og hvort réttindi launafólks hafi verið metin við ákvarðanir um innkaupin.

Amazon og réttindi launafólks

Framganga Amazon gagnvart starfsfólki og stéttarfélögum hefur ítrekað sætt gagnrýni alþjóðlegrar verkalýðshreyfingar.

Í opnu bréfi UNI Global Union er meðal annars bent á áralangan ágreining um kjarasamninga í Þýskalandi, lokun starfsstöðva Amazon í Québec í Kanada í kjölfar stéttarfélagsskipulagningar og deilur um rétt starfsfólks til að stofna stéttarfélög og semja sameiginlega um kaup og kjör í Bandaríkjunum.

Bandarísk vinnumálayfirvöld hafa jafnframt komist að þeirri niðurstöðu í tilteknum málum að Amazon hafi brotið gegn vinnulöggjöf með því að neita að viðurkenna eða semja við fulltrúa starfsfólks. Fyrirtækið hefur mótmælt slíkum niðurstöðum og ásökunum um framgöngu sína.

Þessi mál vekja alvarlegar spurningar um virðingu Amazon fyrir félagafrelsi og rétti til kjarasamninga.

Á Íslandi eru þessi réttindi hornsteinar vinnumarkaðarins. Þau eru grundvöllur þess að launafólk geti samið sameiginlega um kaup og kjör og tryggt stöðu sína gagnvart atvinnurekendum.

Íslensk stjórnvöld eiga að standa vörð um þessi réttindi, ekki aðeins innanlands heldur einnig þegar opinberu fé er ráðstafað til alþjóðlegra fyrirtækja.

Íslensk lög veita þegar heimildir til að bregðast við

Samkvæmt lögum nr. 120/2016 um opinber innkaup er heimilt að útiloka fyrirtæki frá þátttöku í innkaupaferli þegar kaupandi getur sýnt fram á að það hafi brotið gegn tilteknum innlendum eða alþjóðlegum kröfum á sviði vinnuréttar, félagsmála eða umhverfismála.

Lögin heimila jafnframt að sett séu félagsleg og atvinnutengd skilyrði fyrir framkvæmd opinberra samninga, að uppfylltum þeim skilyrðum sem lögin mæla fyrir um.

Það er því ekki eingöngu spurning hvort breyta þurfi íslenskum lögum, heldur einnig hvernig þeim heimildum sem þegar eru til staðar er beitt.

Við teljum brýnt að stjórnvöld geri grein fyrir því hvort og hvernig mannréttindi og grundvallarréttindi launafólks hafi verið metin í tengslum við innkaup á þjónustu Amazon og AWS.

Þrjár kröfur til íslenskra stjórnvalda

1. Heildstæð og gagnsæ úttekt á opinberum viðskiptum við Amazon og AWS

Við skorum á stjórnvöld að gera heildstæða úttekt á núverandi og fyrirhuguðum samningum ríkisins og annarra opinberra aðila við Amazon og AWS.

Þar verði upplýst um umfang viðskiptanna, fjárhæðir og gildistíma samninga, viðskipti í gegnum milliliði og þær kröfur sem gerðar hafa verið til þjónustuveitenda um virðingu fyrir réttindum launafólks.

Jafnframt verði metin áhrif þessara viðskipta á stafrænt fullveldi Íslands, rekstraröryggi opinberrar þjónustu og möguleika ríkisins til að skipta um þjónustuveitendur.

2. Virðing fyrir grundvallarréttindum launafólks verði skýr forsenda opinberra samninga

Við skorum á stjórnvöld að tryggja að reglur og framkvæmd opinberra innkaupa geri skýrar kröfur um virðingu fyrir félagafrelsi, rétti til kjarasamninga og öðrum grundvallarréttindum launafólks.

Við mat á fyrirtækjum verði meðal annars tekið mið af grundvallarsamþykktum Alþjóðavinnumálastofnunarinnar (ILO) og fyrirliggjandi upplýsingum um brot gegn réttindum starfsfólks.

Þessar kröfur verði útfærðar í samræmi við íslensk lög og alþjóðlegar skuldbindingar Íslands og þannig að þær hafi raunverulegt vægi við ákvarðanir um opinber innkaup.

3. Virkt eftirlit og raunhæfar afleiðingar brota

Við skorum á stjórnvöld að tryggja virkt eftirlit með því að fyrirtæki sem fá opinbera samninga virði grundvallarréttindi launafólks.

Þegar sýnt er fram á brot gegn þessum réttindum þurfa að vera til staðar skýrar og lögmætar leiðir til að bregðast við, meðal annars með því að útiloka fyrirtæki frá opinberum útboðum þegar lagaskilyrði eru uppfyllt.

Við slíkar ákvarðanir þarf að gæta að traustum sönnunargögnum, jafnræði, meðalhófi og rétti fyrirtækja til að koma sjónarmiðum sínum á framfæri.

Opinberir fjármunir eiga að endurspegla samfélagsleg gildi

Íslenska verkalýðshreyfingin hefur í áratugi barist fyrir félagafrelsi, kjarasamningum og réttlátum vinnuskilyrðum. Þessi réttindi eru órjúfanlegur hluti íslenska vinnumarkaðslíkansins.

Það væri alvarleg mótsögn ef íslensk stjórnvöld stæðu vörð um þessi réttindi innanlands en gerðu ekki sambærilegar kröfur þegar opinberu fé er ráðstafað til alþjóðlegra stórfyrirtækja.

Við gerum okkur grein fyrir mikilvægi þess að tryggja öruggan og samfelldan rekstur stafrænnar opinberrar þjónustu. Það breytir þó ekki ábyrgð stjórnvalda á að meta hvaða fyrirtæki njóta opinberra viðskipta og á hvaða forsendum.

Við hvetjum ríkisstjórn Íslands til að taka þessar kröfur til formlegrar skoðunar, eiga samráð við verkalýðshreyfinguna og birta niðurstöður um það hvernig tryggja megi að réttindi launafólks hafi raunverulegt vægi við opinber innkaup.

Opinberir fjármunir eiga að styðja þau gildi sem íslenskt samfélag byggir á. Íslenskt skattfé á ekki að styðja brot gegn félagafrelsi og rétti launafólks til kjarasamninga.

Virðingarfyllst,

[Nöfn stéttarfélaga, samtaka og undirritenda]

Helstu heimildir

- Alþingi, þingskjal 1320 á 157. löggjafarþingi – Stafrænt fullveldi Íslands.
- Lög nr. 120/2016 um opinber innkaup, einkum 68. og 87. gr..
- UNI Global Union, opið bréf um Amazon og opinber innkaup, 19. nóvember 2026.